

Виноградова О. В., Дарчук В. Г.

ПРОБЛЕМЫ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Доведено перспективність розвитку сільського зеленого туризму в Україні на основі його значення для соціально-економічного розвитку регіонів; на основі аналізу виявлено та класифіковано проблеми розвитку цього виду туризму в регіонах України; обґрунтовано процес взаємодії регіональних органів виконавчої влади щодо стратегічного розвитку сільського зеленого туризму з урахуванням міжнародного досвіду; розроблено механізм визначення стратегічних пріоритетів регіональними органами виконавчої влади щодо розвитку сільського зеленого туризму та обґрунтовано супроводжувальні заходи, що вміщують у собі реалізація цього механізму. Вважаємо, що процес упровадження розробленого механізму в практичну діяльність регіональних органів виконавчої влади сприятиме розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України. При цьому, супроводжувальними заходами щодо досягнення стратегічних пріоритетів, які мають у співпраці здійснювати регіональні органи виконавчої влади, сільські громади та суб'єкти господарської діяльності, що займаються сільським зеленим туризмом, повинні бути такі: облаштування туристичних маршрутів стоянок для туристів, удосконалення роботи гідів та екскурсодів, налагодження транспортного обслуговування туристів, формування мережі прокату туристичного спорядження, розвиток супроводжувальних послуг (зокрема, кулінарних), організація культурних програм, розвиток народних промислів.

Ключові слова: регіон, сільський зелений туризм, соціально-економічний розвиток, стратегія, туризм

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 19.

Виноградова Олена Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра туризму, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Щорса, 31, Донецьк, 83050, Україна)

Email: evvi@mail.ru

Дарчук Вероніка Геннадіївна – аспірант, кафедра туризму, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Щорса, 31, Донецьк, 83050, Україна)

Email: veronika_victory@mail.ru

УДК 338.48:332.1

Виноградова Е. В., Дарчук В. Г.

ПРОБЛЕМЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО (ЗЕЛЕНОГО) ТУРИЗМА В УКРАИНЕ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Доказана перспективность развития сельского зеленого туризма в Украине на основе его значения для социально-экономического развития регионов; на основе анализа выявлены и классифицированы проблемы развития этого вида туризма в регионах Украины; обоснован процесс взаимодействия региональных органов исполнительной власти по стратегическому развитию сельского зеленого туризма с учетом международного опыта; разработан механизм определения стратегических приоритетов региональными органами исполнительной власти для развития сельского зеленого туризма и обоснованы сопутствующие мероприятия, которые включает в себя данный механизм. Считаем, что процесс внедрения разработанного механизма в практическую деятельность региональных органов исполнительной власти будет содействовать развитию сельского зеленого туризма в регионах Украины. При этом, сопроводительными мероприятиями по достижению стратегических приоритетов, которые должны в сотрудничестве осуществлять региональные органы исполнительной власти, сельские общины и субъекты хозяйственной деятельности, которые занимаются сельским зеленым туризмом, должны быть такими: обустройство туристических маршрутов стоянок для туристов, усовершенствование работы гидов и экскурсоводов, налаживание транспортного обслуживания туристов, формирование сети проката туристического снаряжения, развитие сопроводительных услуг (в частности, кулінарных), организация культурных программ, развитие народных промыслов.

Ключевые слова: регион, сельский зеленый туризм, социально-экономическое развитие, стратегия, туризм

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 19.

Виноградова Елена Владимировна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра туризма, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Щорса, 31, Донецк, 83050, Украина)

Email: evvi@mail.ru

Дарчук Вероника Геннадиевна – аспирант, кафедра туризма, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Щорса, 31, Донецк, 83050, Украина)

Email: veronika_victory@mail.ru

UDC 338.48:332.1)

Vynogradova O. V., Darchuk V. H.

PROBLEMS AND STRATEGIC PRIORITIES OF DEVELOPMENT OF RURAL (GREEN) TOURISM IN UKRAINE: THE REGIONAL ASPECT

The article proves prospectiveness of development of rural green tourism in Ukraine on the basis of its significance for socio-economic development of regions; based on the analysis it reveals and classifies problems of development of this type of tourism in Ukrainian regions; it justifies the process of interaction of regional bodies of executive power by strategic development of the rural green tourism with consideration of international experience;

it develops the mechanism of identification of strategic priorities by regional bodies of executive power for development of the rural green tourism and justifies relevant measures that include this mechanism. The article states that the process of introduction of the developed mechanism into practical activity of regional bodies of executive power would promote development of the rural green tourism in Ukrainian regions. Moreover, the accompanying measures on achieving strategic priorities, which should be carried out in co-operation by regional bodies of executive power, rural communities and subjects of economic activity, which deal with the rural green tourism, should be as follows: arrangement of tourist routes and camps for tourists, improvement of operation of tour guides, improvement of transportation services for tourists, formation of the network of lease of tourist equipment, development of accompanying services (culinary, for example), organisation of cultural programmes and development of homecraft.

Key words: region, rural green tourism, socio-economic development, strategy, tourism

Pic.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 19.

Vynogradova Olena V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Tourism, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (vul. Shchorsa, 31, Donetsk, 83050, Ukraine)

Email: evvi@mail.ru

Darchuk Veronika H. – Postgraduate Student, Department of Tourism, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (vul. Shchorsa, 31, Donetsk, 83050, Ukraine)

Email: veronika_viktory@mail.ru

Вступ. На сучасному етапі туризм в Україні, на жаль, втрачає системоутворюючу функцію розширення господарських, транспортних, комунальних та інших видів діяльності, які дозволяють економічно відсталим регіонам досягати рівня передових і забезпечити їх сталий розвиток [1, с. 9]. Гіпотетично, вплив галузі на різні сектори економіки (транспорт, торгівлю, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо) повинен бути перспективним напрямком соціально-економічного розвитку регіону, створювати нові робочі місця, забезпечувати додаткові надходження від туризму до місцевих бюджетів, вирішувати не тільки економічні, але й соціальні проблеми. Але реалії розвитку туризму в Україні є такими, що незбалансована соціально-економічна ситуація в державі, неврегульованість механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутність ефективної стратегії розвитку цієї сфери як на національному, так і на регіональному рівнях [2, с. 3] не дозволяють реалізувати позитивний (системоутворюючий) вплив галузі на розвиток більшості регіонів України та національної економіки у цілому.

Загострення цих проблем на корені має два вектори причин їх виникнення: з одного боку – недостатнім є соціально-економічний розвиток самих регіонів, керівництво яких не в змозі підтримувати розвиток туризму на відповідній території шляхом створення сприятливого бізнес-середовища для суб'єктів господарської діяльності у галузі, а з іншого – самі суб'єкти господарської діяльності не здатні конкурувати з іноземними туристичними фірмами та розвивати внутрішній (в'їзний) туризм, завойовувати прихильність українських та іноземних туристів. У цих умовах для регіонів України, які за географічним положенням не мають традиційно привабливих територій для туристів (наприклад таких, як природні ландшафти Карпат, або узбережжя Чорного та Азовського морів), перспективним може виявитися розвиток інших видів туризму, до яких, як це підтверджує міжнародний досвід, належить сільський зелений туризм.

Вирішення проблем розвитку туризму в Україні під ракурсом стратегічного соціально-економічного розвитку регіонів є для сучасних учених-економістів полем на-

укових дискусій, на основі яких виникають цінні як із наукової, так і з практичної точки зору дослідження, що мають дійсно корисний результат як для науковців, так і для практиків (суб'єктів господарювання) і керівників регіонів. У цьому аспекті звертають на себе увагу результати досліджень вчених-економістів наукової школи Київського національного торговельно-економічного університету (Т. І. Ткаченко), які особливу увагу приділяють пошуку шляхів і способів «...мінімізації негативних наслідків для розвитку регіонів...», що є наслідком «...повільних темпів розробки нової регіональної політики з визначенням місця туризму в ній, ... великою розбіжністю між регіонами стосовно рівня соціально-економічного розвитку, що ускладнює здійснення трансформаційних процесів в економіці та галузі, та може призвести до соціальних конфліктів і екологічних катастроф...» [3, с. 357]; Харківської національної академії міського господарства (Ю. Ю. Леонт'єва), які звертають увагу на те, що проблема розвитку туризму в регіонах України не може бути вирішеною поза вдосконалення процесу розробки та реалізації регіональних стратегій соціально-економічного розвитку, та відмічають наступні недоліки в існуючих підходах – «... недостатня обґрунтованість вибору стратегічних пріоритетів розвитку, недооцінка потенційного впливу туризму на економіку регіону, а також відсутність у їх структурі стратегій розвитку туризму, які визначають, підтримують і нарощують довгострокові конкурентні переваги регіону...» [4, с. 27]; Національного університету «Львівська політехніка» (О. В. Музиченко-Козловська), які обґрунтовують необхідність посилення державного втручання у процеси стратегічного планування туристичної галузі на рівні національної економіки шляхом «...організації освоєння усього потенціалу туристичних територій, в тому числі інфраструктурних потреб та сфери дозвілля, здійснення спеціалізованих наукових досліджень, розміщення і проектування туристичних об'єктів, контролювання шкідливих викидів та інших видів забруднення довкілля, що перешкоджає функціонуванню туризму ...» [5, с. 33]; Харківського Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

(Н. А. Дехтяр), які, виокремлюючи проблеми «...неефективної реалізації державних програм з урахуванням регіональних особливостей, ...неузгодженості положень національних програм економічного розвитку, що безпосередньо спрямовані на регулювання сфери туризму, з місцевими інтересами, ... невідповідності правового середовища потребам галузей, ... відсутності систематизованої інформації щодо наявних та потенційних туристичних ресурсів, що унеможлиблює координацію діяльності підприємств та організацій, зайнятих у виробництві та реалізації відповідних послуг у регіонах...» [6, с. 1, 2, 15], на основі вивчення досвіду країн, що розвиваються, пропонують ефективні шляхи вирішення визначених проблем шляхом формування «...виваженої стратегії побудови туристичної інфраструктури...», що дозволить «...більш раціонально використовувати рекреаційний потенціал територій, розподіляти бюджетні кошти та виконувати завдання цільових державних проектів на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць» [6, с. 2]; Київського Науково-дослідного економічного інституту (НДЕІ) Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України (Е. В. Щепанський), які з метою активізації господарської діяльності в регіонах у туристичній галузі та поліпшення використання природно-ресурсного та економічного потенціалів на основі вивчення міжнародного досвіду пропонують впровадити механізм державного регулювання розвитку туристично-рекреаційної сфери [7, с. 33], головним призначенням якого є збільшення «державної допомоги через субсидії, пільгові позики, боніфікацію процентів, податкові пільги...» для суб'єктів у галузі [7, с. 42], що, на думку цих учених, не можливо втілити на практиці без «...обґрунтування і реалізації в Україні власних довгострокових проектів розвитку туристично-рекреаційних комплексів регіонів...» [7, с. 43].

При тому, що науково-практична цінність цих досліджень не викликає сумнівів, звертає на себе увагу той факт, що у жодному з них не приділено увагу розвитку сільського зеленого туризму на національному та регіональному рівні загалом, і, зокрема – у рамках стратегічного розвитку.

Не меншою науковою проблемою є те, що у дослідженнях учених, які займаються проблемами розвитку сільського зеленого туризму в Україні, не наводиться науково-прикладних розробок щодо їх вирішення у рамках соціально-економічного стратегічного розвитку регіонів. Наприклад, цей аспект не враховано у науковій праці В. К. Федорченко та Т. А. Дьорової, які звертають увагу на спонтанність (неврегульованість) цього виду туризму, неефективність його правового регулювання та відсутність стимулів для його розвитку [8, с. 150–152]; не розглянуто й можливість вирішення проблем розвитку сільського зеленого туризму на цих основах у наукових дослідженнях С. П. Кузик [9, с. 260–265]; М. Й. Рутинського і Ю. В. Зінько, та В. М. Чеглея [10; 11]. Вважаємо, що цей недолік є результатом наукового базису, на якому формуються точки зору вчених відносно проблематики розвитку сільського зеленого туризму в Україні – географічному та (або) природничому, що обмежує їх можливості вести пошук шляхів

із розумінням значення економічного та стратегічного розвитку галузі та регіонів.

Таким чином, на основі вищевикладеного стає зрозумілим, що на цей час актуальним є пошук шляхів розвитку сільського зеленого туризму в Україні на основі збалансування цього процесу із соціально-економічним стратегічним розвитком регіонів. Вирішення цієї науково-практичної проблеми у межах даної статті передбачає вирішення наступних завдань: визначення перспектив розвитку сільського зеленого туризму в Україні та значення цього виду туризму для соціально-економічного становища регіонів; проведення аналізу стану розвитку цього виду туризму в Україні у регіональному розрізі; виявлення проблем розвитку цього виду туризму в Україні; визначення шляхів вирішення цих проблем на рівні регіонів у межах стратегічного соціально-економічного розвитку; розробку науково-практичних рекомендацій щодо вирішення цих проблем у регіонах.

Як свідчить зміст Гаазької декларації з туризму від 1989 р., управління туризмом на державному рівні органами виконавчої влади повинно здійснюватися на комплексній і послідовній основі з урахуванням усіх аспектів [12]. На наше переконання, до цих «аспектів» слід віднести пріоритет розвитку значно більшої кількості видів туризму (у т. ч. – сільського зеленого), що збалансовані та взаємоузгоджені зі стратегічним соціально-економічним розвитком регіонів.

Актуальність розвитку саме цього виду туризму підтверджується загальносвітовими тенденціями на міжнародному туристичному ринку. Так, за даними Спільки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, сьогодні на міжнародному туристичному ринку відбувається перехід від моделі відпочинку «SSS» (Sea – Sun – Sand: Море – Сонце – Пісок) до моделі відпочинку «LLL» (Lore – Landscape – Leisure: Знання – Ландшафт – Дозвілля) [13]. М. Й. Рутинський таку тенденцію з наукової точки зору вважає ні чим ні іншим, як «...зміна концепції звичайного відпочинку на морському узбережжі (з аналогічною назвою – Авт.) на концепцію пізнавальних подорожей у сільську місцевість з ознайомленням з місцевими традиціями та вживанням екологічно чистих продуктів» [10, с. 11]. Отже, стратегічно вірним можна вважати орієнтир на розвиток цього виду туризму як за цією світовою тенденцією, так і з урахуванням стратегічних орієнтирів України та бажання Уряду найближчим часом увійти до Європейського Союзу (ЄС), де «...35% городян віддають перевагу відпустці в сільській місцевості, де на них чекають понад два млн. ліжко-місць» [13].

Значення розвитку сільського зеленого туризму має позитивні наслідки для регіону як з економічної, так і з соціальної точки зору, що доведено науковцями та практиками: він стимулює розвиток селянських господарств, які займаються зеленим туризмом; сприяє розвитку місцевої інфраструктури; сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відрахування у місцеві бюджети; активізує місцевий

ринок праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, понижуючи потребу в закордонному заробітчанстві; сприяє охороні туристичних ресурсів, насамперед збереженню етнокультурної самобутності українців; створює можливості для змістовного відпочинку незаможних людей; сприяє підвищенню культурного рівня мешканців села та підвищенню екологічної свідомості. На думку С. П. Кузика, із яким ми цілком погоджуємося, «...в умовах світової економічної кризи сільський зелений туризм може отримати новий поштовх для подальшого розвитку, адже чимало громадян нашої країни обиратимуть для активного відпочинку Українські Карпати, Подільські чи Наддніпрянські регіони, а не надто дорогі закордонні об'єкти на розрекламованих міжнародних маршрутах» [9, с. 264]. Інші дослідники (В. К. Федорченко та Т. А. Дьорова) відмічають, що «цей вид туризму, сприяючи розвитку малого бізнесу в аграрних регіонах, дає можливість міським мешканцям активно відпочивати в приватних сільських господарствах, а сільським господарям поліпшити своє фінансове становище...» [8, с. 152]. На думку ж представників наукових шкіл у галузі розвитку туризму Карпатського регіону, сільський зелений туризм в Україні надає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури (народної архітектури, мистецтва, промислів) – усього, що складає місцевий колорит, і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочиваючих; надає можливість мешканцям урбанізованих територій пізнати справжні українські традиції; репрезентувати Україну світові й привабити іноземних туристів до пізнавального відпочинку в сільських етнографічних районах із намірами опанувати українську культуру, починаючи від форм господарських занять до надбань духовної сфери» [15].

Очевидно, що для будь-якого регіону України такі перспективи не можуть бути не привабливими з точки зору його соціально-економічного розвитку, та вирішення економічних і соціальних проблем. Але при тому, що за оцінкою Європейської Федерації фермерського та сільського туризму (Euro Gites), європейський ринок налічує близько 2 млн ліжко-місць, в Україні він становить лише 150 тис. потенційних учасників зеленого туризму за даними джерела [9, с. 264], та за іншими даними Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, на 1 січня 2012 р. категоризацію пройшли лише 84 садиби з 16 областей: базову (нижчий рівень) – має 46, перший рівень – 10, другий – 17, третій (вищий) – 11. У Західному регіоні представлені всі області (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька, Тернопільська, Волинська, Хмельницька), окрім однієї – Рівненської; у Центральному і Північному регіоні представлені всі області – Київська, Чернігівська, Черкаська, Вінницька, Полтавська, Кіровоградська, Сумська та Житомирська; у Східному регіоні – за винятком Луганської області, представлені Донецька, Дніпропетровська та Харківська; у Південному регіоні представлені всі області (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька) та АР Крим [13].

Отже, за цими даними можна дійти висновку, що у регіональному розрізі зелений сільський туризм має суттєву

диференціацію, а в деяких регіонах (областях України) не має навіть садиб, які пройшли категоризацію.

За результатами досліджень С. П. Кузика, який відмічає відсутність в Україні офіційної державної статистики щодо врахування кількості садиб, які проходять категоризацію та оперує даними тієї ж Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, до регіонів-лідерів із розвитку цього виду туризму відносяться саме Західні та Центральні області, що прикордонні до Карпат та р. Дніпро, і «...мають для цього найбільше соціально-економічних передумов (більшу кількість незайнятого населення та приватний житловий потенціал...» [9, с. 265] (у дослідженнях цього науковця визначені, як Карпати, Слобожанщина, Полісся та Поділля). За цими ж дослідженнями лише за останні три роки у Карпатському регіоні, де зосереджено понад 60% садиб, які пройшли категоризацію, та приймають «зелених» туристів, щорічний приріст становив 20–30%.

Очевидно, що з урахуванням цих тенденцій, розвиток сільського зеленого туризму сприяє вирішенню однієї з головних соціальних проблем, яка актуальна для будь-якого регіону України на сучасному етапі та є пріоритетним стратегічним завданням – проблеми безробіття. І для Луганської та Рівненської областей, де у рамках стратегій соціально-економічного розвитку це є стратегічним пріоритетним завданням, розвиток саме цього виду туризму мав би стати інструментом вирішення цієї проблеми.

У той же час, розвиток сільського зеленого туризму сам по собі не може бути забезпеченим, якщо не врахувати проблеми, що перетинаються із загальними проблемами соціально-економічного розвитку регіонів України.

На основі здійсненого аналізу проблем нами проведено їх класифікацію з поділом на такі, що виникають на тлі загального соціально-економічного складного стану у регіонах, – 1 група (тобто є наслідком нездатності регіонів забезпечити свій соціально-економічний розвиток, і негативно впливають на розвиток сільського зеленого туризму), такі, що у сукупності відбивають недостатній розвиток туризму у цілому, – 2 група (тобто зі складовою загального гальмування розвитку галузі), та такі, що виникають у середовищі самої галузі сільського зеленого туризму як на рівні регіону, так і на рівні державного регулювання цього виду – 3 група. За цією класифікацією складено табл. 1.

Очевидно, що за класифікованими групами проблем, є такі (1 група), що вирішуються задля розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України безпосередньо їх керівництвом, такі (2 група), що потребують вирішення у взаємодії між регіональними та центральними органами виконавчої та законодавчої влади, та такі, що потребують вирішення безпосередньо зусиллями суб'єктів господарської діяльності, які займаються цим видом туризму.

При цьому, саме керівництво регіонами – місцеві органи виконавчої влади – повинні бути координаторами та безпосередніми суб'єктами, що вирішують проблеми за всіма трьома групами у рамках стратегій соціально-економічного розвитку, що розробляються та реалізуються

Класифікація проблем стратегічного розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України*

Проблеми 1 групи (гальмування соціально-економічного розвитку регіону)	Проблеми 2 групи (гальмування розвитку туристичної галузі у цілому) **	Проблеми 3 групи-внутрішні (гальмування розвитку сільського зеленого туризму в Україні та її регіонах)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ незадовільний стан локальних до-ріг, відсутність централізованого теплопостачання та водопостачання, соціально-побутових об'єктів у сільській місцевості; ▪ непривабливе інвестиційне середовище на селі; ▪ відсутність капіталовкладень на створення нових робочих місць у сільській місцевості; ▪ непривабливість для туристів (у т. ч. іноземних) виду туризму внаслідок низького стандарту житла і його недостатньої технічної забезпеченості; ▪ необлаштованість сіл та досить обмежений вибір дозвілля й можливостей активного відпочинку 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ неузгодженість дій центральних органів виконавчої влади та аграрної політики; ▪ недостатня кількість високоякісних туристичних об'єктів розміщення; ▪ недостатні можливості захисту прав сторін у галузі; ▪ неврегульованість сертифікації послуг у галузі; ▪ неврегульованість питань «зеленого» туризму на законодавчому рівні; ▪ недосконалість оподаткування суб'єктів галузі; ▪ відсутності дієвої державної політики галузі сільського зеленого туризму; ▪ невизначеність правового статусу власників малих рекреаційних комплексів, розташованих у сільській місцевості 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ недостатній рівень розвитку комунікацій та соціально-технічної інфраструктури у багатьох центрах сільського туризму; ▪ низька якість послуг; ▪ відсутність навчальних центрів для підготовки та перепідготовки менеджерів для цього виду туризму; ▪ відсутність реклами; ▪ несприятливі умови кредитування сільського населення; ▪ напівлегальний статус галузі, без чіткої організаційної структури, без поставленої на належному рівні інформаційно-маркетингової діяльності; ▪ необізнаність загалу українців із такою формою відпочинку; ▪ низький рівень освіченості власників агроосель прийомом обслуговування та іноземним мовам.

Пояснення до табл. 1:

* складено на основі джерел [13; 15];

** додатково до проблем, визначених у статті вище.

на підвідомчій їм території. Це є головною передумовою для розвитку сільського зеленого туризму як в окремому регіоні, так і в Україні у цілому.

Схематично функції керівного органу реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону, в якій передбачені пріоритети розвитку сільського зеленого туризму на основі вирішення проблем за кожною з трьох груп, зображено на рис. 1.

Вважаємо, що для вирішення проблем розвитку сільського зеленого туризму шляхом налагодження взаємодії з суб'єктами будь-якого рівня, що визначені на схемі (рис. 1), регіональним органам виконавчої влади необхідно використовувати зарубіжний досвід, на що також звертає увагу у своїх дослідженнях Н. А. Дехтяр, яка відмічає, що «У світовій практиці для деталізації державних програм з метою підвищення ефективності їх впровадження використовують поняття «локального розвитку», що значно спрощує координацію дій різних інституціональних утворень та полегшує співробітництво муніципальних органів влади з підприємствами регіону» [6, с. 2].

Зокрема, слід звернути увагу на досвід Франції, де при тому, що питання регулювання туризму стосуються компетенції Міністерства транспорту та суспільних робіт, на регіональному рівні діють представники центральної виконавчої влади, що вирішують питання розвитку галузі, та які

підпорядковані безпосередньо префектам; діяльність цих представників спрямована на координацію регіональних ініціатив, оскільки повноваження місцевої влади в галузі туризму досить вагомі [16, с. 5].

Не менш цінним може виявитися досвід Іспанії, де при тому, що питання туризму координує Державний секретаріат з питань торгівлі, туризму та малого бізнесу, підлеглий Міністерству економіки, такі важливі функції, як ліцензування, сертифікація послуг, розробка стратегії розвитку туристичної індустрії є прерогативою місцевої влади [17, с. 105].

Доцільно також враховувати досвід Італії, де основні функції Департаменту з туризму, що входить до складу Міністерства виробничої діяльності, полягають у координації діяльності регіональних туристичних адміністрацій, розробки нормативно-правових документів загальнонаціонального характеру, досліджень та обробки статистичних даних, а також міжнародної діяльності; при цьому у цій країні значними є й повноваження регіональних туристичних адміністрацій, які вирішують питання ліцензування туристичної діяльності на своїй території, здійснюють класифікацію готелів, мають право просувати й рекламувати свої регіони всередині країни та за кордоном [18].

У той же час, є суттєве проблемне питання, що не може бути вирішеним зусиллями регіонів при всіх їх намірах розвивати сільський зелений туризм – правова неврегульо-

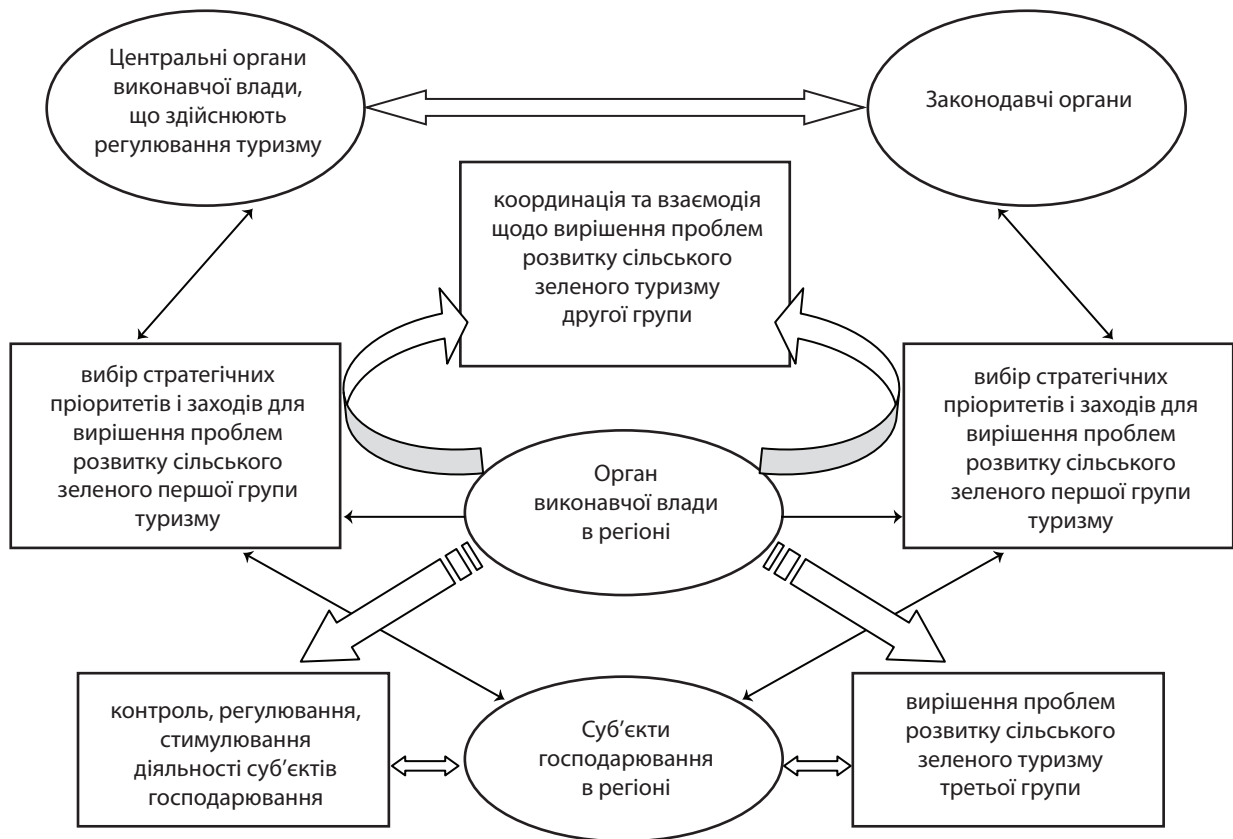

Рис. 1. Взаємодії регіональних органів виконавчої влади щодо стратегічного розвитку сільського зеленого туризму

ваність цього виду діяльності в Україні. При тому, що ще у 2007 році до Верховної Ради подано проект Закону України «Про сільський зелений туризм», який «...визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі сільського зеленого туризму, ... встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією та здійсненням сільського зеленого туризму на території України» [19], для українських «обранців – законотворців» прийняття цього важливого законодавчого акту не виявляється доцільним по цей час. Як наслідок, поруч із практичною проблемою неврегульованості діяльності суб'єктів у галузі сільського зеленого туризму в Україні, виникає суто наукова проблема відсутності навіть чіткої методологічної бази, що повинна спиратися на визначений категоріальний апарат: кожний дослідник або вчений на власний розсуд трактує навіть саме поняття «зелений туризм».

Зокрема: у визначеному проекті Закону України «сільський зелений туризм» є відпочинковим видом туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму [19, Стаття 1]; з географічних міркувань С. П. Кузика, це «проведення вільного часу в сільському середовищі, якому притаманна відповідна забудова, сільський побут, мальовничий ландшафт тощо» [9, с. 260];

з історичних міркувань В. К. Федорченко та Т. А. Дьорової, «сільський (зелений) туризм, або агротуризм, є одним з видів екологічного туризму, що активно розвивається...» [8, с. 150], що на корені не вірно навіть тому, що це різні види туризму; М. Й. Рутинський схиляється до визначення експертів Всесвітньої туристичної організації (ВТО), які вважають, що сільський зелений туризм є «складною багатоаспектною діяльністю, що включає пішохідні та кінні прогулянки, полювання й риболовлю, гірські походи й альпінізм, спортивні й оздоровчі поїздки» [10, с. 14].

Сам процес визначення стратегічних пріоритетів ґрунтується на намірах органів влади вирішувати проблеми розвитку сільського зеленого туризму у комплексі – за всіма трьома групами проблем – тобто при стратегічній взаємодії всіх суб'єктів, які повинні забезпечувати соціально-економічний розвиток регіонів.

У цьому контексті нами пропонується механізм визначення стратегічних пріоритетів регіональними органами виконавчої влади щодо вирішення проблем розвитку сільського зеленого туризму на підвідомчих територіях (рис. 2).

Отже ми вважаємо, що правова неврегульованість питання розвитку сільського зеленого туризму в Україні є одним із суттєвих гальмівних чинників не тільки практичного значення, але й наукового. Але, навіть за наявності цієї проблеми, на регіональному рівні потрібно розвивати цей вид туризму, що можливо та доцільно здійснювати у межах реа-

лізації стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, що є завданням регіональних органів виконавчої влади.

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, стає очевидним, що розвиток сільського зеленого туризму в Україні має велике значення для соціально-економічного розвитку регіонів та національної економіки у цілому, але цей процес має низку проблем, що виникають на державному, галузевому, регіональному та локальному рівнях.

Зміщення акцентів на регіональний рівень потребує від регіональних органів виконавчої влади розвивати цей вид туризму у межах реалізації стратегій соціально-економічного розвитку підвідомчих територій, для чого необхідно визначити стратегічні пріоритети, що передбачає розв'язання визначених вище проблем за всіма групами (табл. 1), при взаємодії з центральними та галузевими органами виконавчої та законодавчої влади, та з суб'єктами господарювання у цій галузі туризму (рис. 1).

Вважаємо, що на даному етапі механізм такої взаємодії повинен бути закладеним на основі норм, які містяться у проекті Закону України «Про сільський зелений туризм»,

у якому Статтею 6 передбачено способи та принципи реалізації державного регулювання в сфері сільського зеленого туризму, Статтею 8 – повноваження органів законодавчої, виконавчої влади України та органів місцевого самоврядування в сфері сільського зеленого туризму, Статтею 9 – механізм розвитку цього виду туризму у межах Програм розвитку сільського зеленого туризму в Україні, Статтею 10 – механізм фінансового забезпечення державної політики в галузі сільського зеленого туризму [19]. Ці норми повинні бути орієнтиром для регіональних органів виконавчої влади при вирішенні проблем розвитку сільського зеленого туризму у межах стратегічного соціально-економічного розвитку підвідомчих територій. З урахуванням необхідності втручання держави у процес вирішення комплексу проблем розвитку сільського зеленого туризму за всіма трьома групами проблем, запропоновано механізм визначення стратегічних пріоритетів регіональними органами виконавчої влади щодо вирішення проблем розвитку сільського зеленого туризму на підвідомчих територіях (рис. 2).

ЛІТЕРАТУРА

1. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) – 2-е вид., перероб. та доп. / О. О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2003. – 436 с.
2. Камушков О. С. Управління розвитком туристичної сфери України / Олександр Сергійович Камушков: Дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – Запоріжжя; Класичний приватний університет, 2010. – 195 с.
3. Ткаченко Т. І. Управління суб'єктами туристичного бізнесу в умовах сталого розвитку / Тетяна Іванівна Ткаченко: Дис. докт. екон. наук за спец. 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами. – К.; Київський національний торговельно-економічний університет, 2006. – 403 с.
4. Леонт'єва Ю. Ю. Формування та реалізація стратегії розвитку регіональної туристичної дестинації / Юлія Юріївна Леонт'єва: Дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Х.; Харківська національна академія міського господарства, 2010. – 195 с.
5. Музиченко-Козловська О. В. Економічне оцінювання та регулювання туристичної привабливості території / Оксана Володимирівна Музиченко-Козловська: Дис. канд. екон. наук за спец. 08.02.03 – організація управління, планування і регулювання економікою. – Львів; Національний університет «Львівська політехніка», 2007. – 185 с.
6. Дехтяр Н. А. Державна підтримка розвитку туризму у цільових програмах / Дехтяр Надія Анатоліївна: Автореферат дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Х.; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2011. – 22 с.
7. Щепанський Е. В. Науково-методичні засади стимулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону /

REFERENCES

- Agystova, O. V., Zabaev, Yu. V., and Seselkin, A. I. Vvedenie v biznes turopereytinga [Introduction to Business turopereyting]. Moscow: RMA, 1996.
- Aliexsieieva, Yu. "Vplyv derzhavnoi polityky na rozvytok turystychnoi haluzi Ukrainy" [The impact of government policy on the development of tourism industry in Ukraine]. Aktualni problemy vnutrishnyoi polityky, no. 1 (2004): 103-107.
- Braymer, R. A. Osnovy upravleniia v industrii gostepriimstva [Fundamentals of management in the hospitality industry]. Moscow: Aspekt Press, 1995.
- Chehlei, V. M. "Sil'skyi zelenyi turizm yak vyd rekreatsionoi diialnosti" [Green tourism as a form of recreational activity]. http://tourlib.net/statti_ukr/chehlej.htm.
- Dekhtiar, N. A. "Derzhavna pidtrymka rozvytku turyzmu u tsilyovykh prohramakh" [Government support for tourism development in targeted programs]. avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk za spets. 08.00.03, 2011.
- Fedorchenko, V. K., and Dyorova, T. A. Istoriia turyzmu v Ukraini [History of tourism in Ukraine]. Kyiv: Vyshcha shkola, 2002.
- Gaagskaia deklaratsiia po turizmu [Hague Declaration on Tourism]. Minsk: BGU, 2008.
- Kuzyk, S. P. Heohrafiia turyzmu [The geography of tourism]. Kyiv: Znannia, 2011.
- Kamushkov, O. S. "Upravlinnia rozvytkom turystychnoi sfery Ukrainy" [Managing the development of tourism industry in Ukraine]. dys. ... kand. ekon. nauk za spets. 08.00.03, 2010.
- Leont'ieva, Yu. Yu. "Formuvannia ta realizatsiia stratehii rozvytku rehionalnoi turystychnoi destynatsii" [Formulation and implementation of strategies for regional tourist destination]. dys. ... kand. ekon. nauk za spets. 08.00.05, 2010.

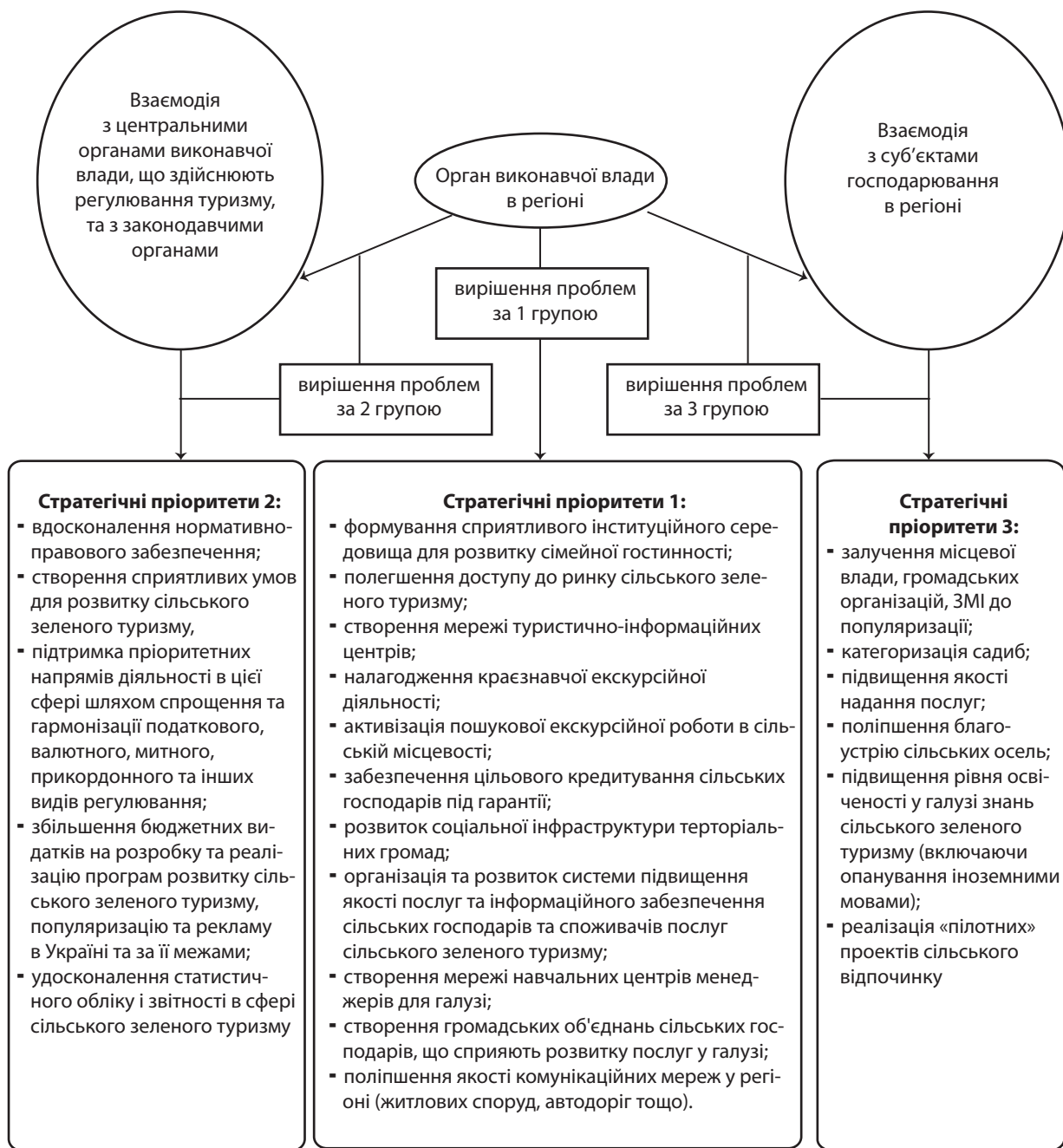

Рис. 2. Механізм визначення стратегічних пріоритетів регіональними органами виконавчої влади щодо розвитку сільського зеленого туризму

Едуард Валерійович Щепанський: дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. за спец. 08.10.01 – розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – К.; НДЕІ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, 2003. – 156 с.

8. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.

9. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посіб. / С. П. Кузик. – К.: Знання, 2011. – 271 с.

Liubitseva, O. O. Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty) [Tourism market (geospatial aspects)]. Kyiv: Alterpres, 2003. [Legal Act of Ukraine]. http://tourlib.net/zakon/pro_siltur.ht.

Muzychenko-Kozlovska, O. V. "Ekonomiche otsiniuvannia ta rehuliuuvannia turystychnoi pryvabylosti terytorii" [Economic evaluation and regulation of tourist attractiveness]. dys. ... kand. ekon. nauk za spets. 08.02.03, 2007.

10. Рутинський М. Й. Зелений туризм / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінко. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
 11. Чеглей В. М. Сільський зелений туризм як вид рекреаційної діяльності / В. М. Чеглей // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 163; Ч. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/cheglej.htm
 12. Гагская декларация по туризму. – Гаага: Нидерланды, 1989. Национальная государственность и европейские интеграционные процессы. В 2 т. – Минск: Изд. центр БГУ, 2008. – 293 с.
 13. Офіційний сайт Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/news>.
 14. Сельский зеленый туризм. Союз содействия развитию сельскому зеленому туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/russian/category/statustuka>.
 15. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm.
 16. Айгистова О. В. Введение в бизнес туроперейтинга. Учебно-методическое пособие / О. В. Айгистова, Ю. В. Забаев, А. И. Сеселкин – М.: РМАТ, 1996. – 250 с.
 17. Алексеева Ю. Вплив державної політики на розвиток туристичної галузі України / Ю. Алексеева // Актуальні проблеми внутрішньої політики: Зб. наук. пр. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – № 1. – С. 103–107.
 18. Браймер Р. А. Основы управления в индустрии гостеприимства: Пер. с англ. / Р. А. Браймер. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 382 с.
 19. Закон України «Про сільський зелений туризм» (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/zakon/pro_siltur.htm
- Ofitsiyni sait Spilky spriannya rozvytku silskoho zelenoho turizmu v Ukraini. <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/news>.
- “Perspektyvy rozvytku silskoho zelenoho turizmu v Ukraini” [Prospects of Rural Green Tourism in Ukraine]. http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm.
- Rutynskyi, M. I., and Zinko, Yu. V. Zelenyi turizm [Green Tourism]. Kyiv: Znannia, 2008.
- “Selskiy zelenyy turizm. Soiuz sodeystviia razvitiu selskomu zelenomu turizmu” [Green tourism. Union to promote rural tourism]. <http://www.greentour.com.ua/russian/category/statustuka>.
- Shchepanskyi, E. V. “Naukovo-metodychni zasady stymuliuвання rozvytku turystychno-rekreatsiynoho kompleksu rehionu” [Scientific and methodological bases of stimulating the development of the tourism sector in the region]. dys. ... kand. ekon. nauk za spets. 08.10.01, 2003.
- Tkachenko, T. I. “Upravlinnia sub’ektamy turystychnoho biznesu v umovakh staloho rozvytku” [Management of tourist business in terms of sustainable development]. dys. ... dokt. ekon. nauk za spets. 08.06.01, 2006.